

Aan de afluathandel moest Luther ontdekken welk een kloof er gaapte tussen hem en de officiële kerk. De aartsbisschop van Mainz moest in zijn gebied op aanbeveling van de paus een grote afluathandel organiseren. De helft van de opbrengst mocht de aartsbisschop zelf gebruiken, de andere helft zou de paus krijgen voor de bouw der grootse Pieterskerk te Rome. Van deze afspraak wist niemand, ook Luther niet.

De dominicaan Johan Tetzels was de handelaar, wiens schreeuwerige reclame stromen geld in de buidels van de aartsbisschop en de paus bracht. Over het ware berouw als voorwaarde voor vergeving werd niet meer gesproken. Dat zou de verkoop maar remmen. En de koper kon tegelijk biechten bij wildvreemde geestelijken, die met de handelaar waren meegekomen. Tetzels bestond het zelfs te zeggen: 'Als het geld in 't kistje klinkt, 't zieltje in de hemel springt'. Daar de afluatbrief ook in het stervensuur kon worden ingelost, was hij in de ogen des volks praktisch de ogen des volks praktisch een vrijbrief tot zondigen.

Toen de mensen die bij Luther kwamen biechten, ook van hem kwijtschelding der straffen eisten op vertoon van Tetzels afluatbrief, moest hij in zijn preken tegen dit euvel stelling nemen. Ook trachtte hij de geestelijkheid daartoe te bewegen, maar men wilde of durfde niet. Daarom besloot Luther deze zaak tot onderwerp van een theologisch dispuut te maken. Op 31 oktober 1517 sloeg hij aan de deur der slotkerk te Wittenberg een papier met vijfennegentig stellingen in het latijn over de afluat en met het verzoek daarover met hem te disputeren.

Voor de gespreksleider:

In de stellingen komt een aantal keer 'de schat der kerk' voor. Om Luthers kritiek te kunnen begrijpen is het van belang te weten op welke theologische gedachten ('de schat der kerk') afluat gebaseerd werd.

Geef vervolgens aan hoe de oorspronkelijke betekenis van de afluat door kerkelijk-economische motieven is gecorrumpeerd.

Luthers stellingen

1. Toen onze Heer en Meester Jezus Christus zei: 'Doet boete' enz. (Matth. 4: 17), wilde Hij dat het hele leven van zijn gelovigen een voortdurende boete zou zijn.

2. Dit woord mag niet verstaan worden als betrekking hebbend op het sacrament van de boete dat bestaat uit biecht en genoegdoening en bediend wordt door het priesterlijke ambt.

12. Vroeger werden 'kerkelijke straffen' (dat is boete en genoegdoening voor begane zonde) niet ná, maar vóór de absolutie opgelegd om daardoor te beproeven of het berouw oprecht was.

21. Daarom dwalen die aflaat predikers die zeggen, dat door de aflaten van de paus de mens gered en bevrijd wordt van alle straffen.

36. Ieder christen die oprecht berouw heeft, heeft een volkomen vergeving van straf en schuld, ook zonder aflaatbrieven.

40. Waarachtig berouw verlangt de straf (genoegdoening) en bemint die, maar de overvloed aan aflaten maakt onverschillig en doet die (straffen) haten, geeft daar althans gelegenheid toe.

41. Men moet voorzichtig zijn met het verkondigen van de pauselijke aflaten, opdat bij het volk niet de verkeerde mening post vat, dat deze de voorkeur verdienen boven andere goede werken der liefde.

43. Men moet de christenen leren, dat wie aan een arme geeft of aan een behoeftige leent, beter doet dan wie een aflaat koopt.

44. Want door een daad van liefde neemt de liefde toe en wordt de mens beter, maar door de aflaat wordt hij niet beter, hoogstens van wat straffen bevrijd.

45. Men moet de christenen leren, dat wie een arme ziet, die over het hoofd ziet en in plaats daarvan een aflaat koopt, niet de pauselijke aflaat maar wel de toorn Gods over zich heen krijgt.

46. Men moet de christenen leren, dat zij, als zij geen overdadige rijkdom bezitten, verplicht zijn wat voor hun huis nodig is te bewaren en het in geen geval aan aflaten te verspillen.

50. Men moet de christenen leren, dat de paus, als hij wist van de afpersingen der aflaatpredikers, liever zou willen, dat de St. Pieterskerk tot as zou verbranden dan dat die gebouwd moest worden van de huid, het vlees en het gebeente van zijn schapen.

51. Men moet de christenen leren, dat de paus bereid zou zijn - zoals hij dat ook verplicht is - zonodig de St. Pieterskerk te verkopen om van zijn eigen geld uit te delen aan velen van hen, bij wie de aflaatkramers het geld uit de zak geklopt hebben.

54. Aan het Woord van God wordt onrecht gedaan, als men in een preek evenveel of zelfs meer tijd besteedt aan het verkondigen van de aflaat dan aan het Woord van God.

56. De 'schatten' der Kerk waaruit de paus de aflaat uitdeelt, zijn in de gemeente van Christus niet duidelijk genoeg aangegeven of bekend gemaakt.

58. Het zijn ook niet de verdiensten van Christus en de heiligen, want die bewerken altijd, zonder toedoen van de paus, de genade voor de innerlijke mens en tegelijkertijd kruis, dood en hel voor de uitwendige mens.

62. De ware schat der Kerk echter is het heilig Evangelie van de heerlijkheid en de genade van God.

66. De schatten van de aflaat zijn de netten waarmee men nu de rijkdom van de mensen vangt.

67. De aflaat, die door de predikers als de 'grootste genade' verkondigd wordt, moet inderdaad 'groot' heten, in die zin, dat hij veel opbrengt.

72. Maar wie zich bezorgd maakt over de willekeur en de brutaliteit in de woorden van de aflaatpredikers, die zij gezegend!

76. Wij stellen daarentegen, dat de pauselijke aflaat niet de schuld kan wegnemen van ook maar de geringste vergefelijke zonde.

86. Of: waarom bouwt de paus nu niet liever de St. Pieterskerk van zijn eigen geld in plaats van dat van de arme christenen, terwijl toch zijn vermogen groter is dan dat van de rijkste Crassus?

92. Weg dus met al die profeten, die tot de gemeente van Christus zeggen: 'Vrede, vrede' en er is geen vrede (Ezech. 13: 10, 16).

Bronnen:

- O. J de Jong, *Geschiedenis der Kerk* (Nijkerk, 1987)
- <http://www.refo500.nl/pages/53/maarten-luthers-95-stellingen.html>

Gespreksvragen bij 'Luthers stellingen'

Camus hanteerde twee criteria ten aanzien van opstandig zijn:

- als het opstandig zijn voortkomt uit de aanblik van het onredelijke, uit de confrontatie met een onrechtvaardige, onbegrijpelijke toestand.
- als het opstandig zijn de vrijheid om de grenzen van de ander te overtreden afwijst: een doel dat onrechtvaardige middelen nodig heeft, is geen rechtvaardig doel.

- Zijn de twee criteria van Camus van toepassing op de bovengenoemde stellingen van Luther?
- Hoe beoordeel je Luthers opstandig gedrag?
- Is er een situatie of gebeurtenis waartegen jij stelling 'op de deur van jouw slotkapel' zou willen nemen?
- Hoe zou die stelling luiden?
- Schrijf die stelling als tweet in 140 tekens.